

METHODE VOOR HET OPSTELLEN VAN EEN INTEGRAAL WATERBEHEERPLAN-PILOOTPROJECT TERKLEPPEBEEK-MOLENBEEK

J. Peymen, L. Weiss, R.F. Verheyen

Universitaire Instelling Antwerpen, Departement Biologie, Groep Natuurbeheer

INLEIDING

Integraal waterbeheer beoogt het watersysteem zoveel mogelijk als één geheel te beheren waarbij gestreefd wordt naar optimale ontwikkelingsmogelijkheden van het watersysteem. De integrale aanpak is noodzakelijk om een verantwoord multifunctioneel gebruik van waterlopen en hun valleien in de toekomst mogelijk te maken. Hierbij moeten de waterlopen zodanig ingericht of beheerd worden dat ze voldoen aan hun toegewezen ecologische functie en de gewenste menselijke gebruiksfuncties. Dit veronderstelt een belangenafweging en een samenwerking tussen de verschillende besturen. Bij de belangenafweging moet een hiërarchie van functies opgesteld worden waarbij keuzen moeten gemaakt worden over hoofd- en nevenfuncties.

Het pilootproject 'Methodologie voor het opstellen van een geïntegreerd waterbeheerplan' werd in opdracht van AMINAL, dienst Water en Bodem uitgevoerd en bestaat uit twee delen: in het eerste deel werd een handleiding voor overleg bij het opstellen van een integraal waterbeheerplan uitgewerkt, omvattend:

- definiëren en beschrijven van het watersysteem en de functies van een watersysteem;
- definiëren en afbakenen van taken m.b.t. het waterbeleid en -beheer;
- stappenplan voor het opstellen van een integraal waterbeheerplan voor bevoegdheden en diensten.

In het tweede deel werd de methode toegepast, getoetst en uitgewerkt op het bekken van de Terkleppebeek-Molenbeek in het Denderbekken. De uitwerking van het integraal waterbeheerplan situeert zich binnen het bekkencomité (Dender) dat een adviserende rol speelt m.b.t. het waterbeleid in Vlaanderen.

De toepassing omvat:

- inventarisatie en beschrijving van de actuele toestand;
- beschrijving van de knelpunten;
- beschrijving van de doelstellingen;
- uitwerking van een visie voor het stroombekken binnen het bekkencomité;
- voorstellen van te nemen maatregelen in een actieplan.

METHODE VOOR HET OPSTELLEN VAN EEN INTEGRAAL WATERBEHEERPLAN

Volgens het voorontwerp van het decreet betreffende de organisatie van het integraal waterbeheer (7.12.1994) wordt onder integraal waterbeheer verstaan het geheel aan voornemens, handelingen en onderzoeken met het oog op een duurzame ontwikkeling van het watersysteem.

Integraal waterbeheer bestaat uit een inhoudelijke integratie en een bestuurlijke integratie van het waterbeheer (WLO, 1991). De aspecten die betrekking hebben op de elementen van het watersysteem vallen onder de 'inhoudelijke integratie' en de aspecten met betrekking op het waterbeheer en -beleid worden samengevat onder 'bestuurlijke integratie'. Bij de inhoudelijke integratie staat de watersysteembenadering centraal. Hierbij wordt een watersysteem beschouwd als 'een geografisch afgebakend, samenhangend en functionerend geheel van oppervlaktewater, grondwater, waterbodem, oevers en technische infrastructuur met inbegrip van de daarin voorkomende levensgemeenschappen en alle bijhorende fysische, chemische en biologische processen'. De grenzen van een dergelijk watersysteem worden bepaald op grond van hun hydrologische, morfologische, ecologische en functionele samenhang' (KASPERS, 1989). Het watersysteem is derhalve opgebouwd uit de volgende elementen: waterkwaliteit, waterkwantiteit, waterbodem, structuur en oevers, vegetatie en fauna.

Bij de bestuurlijke integratie wordt nagegaan welke instanties betrokken zijn bij het opstellen van een integraal waterbeheerplan en welke bevoegdheden deze hebben voor de inrichting van het watersysteem. Anderzijds wordt de aandacht

geleegd op de mogelijke samenwerking tussen de betrokken diensten. Bij de beleidsmatige integratie worden de bestaande wetten, decreten, besluiten en richtlijnen beschreven, waarbij wordt nagegaan in hoeverre ze een bijdrage kunnen leveren bij het opstellen van een integraal waterbeheerplan. De methode voor het opstellen van een integraal waterbeheerplan kan opgesplitst worden in twee deelaspecten: organisatorische en inhoudelijke stappen (figuur 1). In dit schema zijn de hoofdlijnen van de methode weergegeven.

Inhoudelijk is een integraal waterbeheerplan ten eerste gekenmerkt door een identificatiefase waar de kenmerken van het fysisch, chemisch en biotisch systeem: als ook van het bestuurlijk systeem beschreven worden. Ten tweede volgt er een knelpuntanalyse, waarop het streefbeeld en de doelstellingen voor het bekken geformuleerd worden. Ten slotte wordt er een actieplan met concrete maatregelen en een fasering in tijd en ruimte uitgewerkt. Na een bespreking van het actieplan wordt een haalbaarheidsstudie opgesteld met een daarop volgende definitieve versie van een actieplan.

De organisatorische stappen vinden allemaal binnen het bekkencomité plaats. In een startvergadering wordt het project toegelicht en worden gegevens verzameld. Vervolgens vindt er een bespreking van het basisrapport plaats. In een volgende vergadering wordt er beslist over de toekomstige visie en de streefbeeld voor het bekken. Ten slotte bespreekt de vergadering het actieplan. De laatste stap vormt de goedkeuring van het integraal waterbeheerplan eerst door het bekkencomité en daarna door de Vlaamse regering.

PILOOTSTUDIE TERKLEPPEBEEK-MOLENBEEK

Voor het stroomgebied Terkleppebeek-Molenbeek wordt de hoofdfunctie natuur als het globale streefbeeld vastgelegd. Het bekken wordt hiervoor in twee zones opgesplitst. In zone 1, Terkleppebeek-Molenbeek en Binchebeek-Kalsterbeek tot aan de samenvloeiing, wordt het bereiken van een hoge ecologische kwaliteit vooropgesteld. In zone 2, Molenbeek vanaf de samenvloeiing tot aan de monding in de Dender, moet de minimale ecologische kwaliteit bereikt worden. Om dit streefbeeld te bereiken werden per zone en per element van het watersysteem een aantal hoofddoelstellingen gedefinieerd. De hoofddoelstelling voor waterkwaliteit is viswaterkwaliteit; voor waterkwantiteit het verminderen van piekdebieten, het voorkomen van ongewenste inundaties en het vergroten van de afvoercapaciteit. Betreffende de structuurkwaliteit zijn het verhogen van de structuurdiversiteit en het herstellen van de natuurlijke structuur prioritaire doelstellingen. Voor vegetatie en fauna worden resp. de volgende hoofddoelstellingen geformuleerd: bescherming, buffering, uitbreiding en herstel van de vochtige tot natte ecotopen en het creëren van open migratieroutes, het verhogen van de structuurdiversiteit en het verbeteren van de waterkwaliteit. In het actieplan werden dan maatregelen beschreven die er toe moeten leiden dat de vooropgestelde doelstellingen kunnen bereikt worden.

INTEGRAAL WATERBEHEERPLAN (IWBP) EN MILIEU-EFFECTRAPPORT (MER)

Er worden verschillende mogelijkheden voor de integratie van de milieu-effectrapportage (m.e.r.) binnen een IWBP ter discussie gesteld.

Een milieu-effectbeoordeling kan op verschillende niveaus gebeuren: m.e.r. betreffende beleidsvoornemens, plannen en programma's en m.e.r. betreffende projecten. Een beleids-MER dient uitgevoerd te worden voor besluiten die moeten genomen worden in een eerdere fase van het besluitvormingsproces (vroeger dan de vergunningsaanvraag voor een project) indien het gaat om projecten die de toekomstige ontwikkelingen en praktijken beïnvloeden (ANONIEM, 1995). Volgens de bestaande wetgeving is voor bepaalde hinderlijke inrichtingen een project-MER vereist alvorens een bouwvergunning verleend kan worden.

Bij het opstellen van een IWBP kan op twee niveaus een beleids-MER opgesteld worden. Vóór het beslissen van de definitieve visie voor een stroombekken zouden de milieu-effecten van de toe te kennen functies en streefbeeld geëvalueerd moeten worden. Deze effectenanalyse kan een garantie geven voor het handhaven van minimale kwaliteitsdoelstellingen binnen een bekken. Alvorens het actieplan in een IWBP door het bekkencomité besproken wordt, is het raadzaam om ook op dit niveau een beleids-MER op te stellen. Hierbij moeten de verschillende alternatieven besproken worden waarop de beschreven acties kunnen uitgevoerd worden.

Een project-MER moet uitgevoerd worden op het niveau van een uitvoeringsplan. De noodzaak is gebonden aan het al dan niet m.e.r.-plichtig zijn van de uit te voeren werken. In een MER worden de effecten bepaald voor een referentiesituatie. De referentiesituatie in een MER is gedefinieerd als de toestand van het studiegebied waarnaar gerefereerd wordt in functie van de effectvoorspelling. De referentiesituatie kan bestaan uit de huidige, actuele toestand en/of de gewenste situatie. In de gewenste situatie wordt rekening gehouden met kwaliteitsdoelstellingen, waarin de beleidsdoelstellingen vervat zijn. De streefbeeld en doelstellingen van een integraal waterbeheerplan zijn de basis voor de gewenste situatie waarnaar gerefereerd moet worden in functie van de effectvoorspelling.

LITERATUUR

- ANONIEM, 1995. Voorontwerp Decreet Milieubeleid. Interuniversitaire Commissie tot Herziening van het Milieurecht in het Vlaamse Gewest. Die Keure, Brugge, 1255 blz.
- KASPERS, J., 1989. Integraal waterbeheer. In: Integraal waterbeheer in het Goois/Utrechts stuwwallen- en plasengebied. Rapporten en nota's CHO-TNO 22, 's Gravenhage, 11-20.
- WLO (Werkgroep Integraal Waterbeheer), 1991. Water in baïans. Reeks Landschapsstudies 15, Pudoc, Wageningen, 120 blz.

Figuur 1 - Inhoud en procedure voor het opstellen van een Integraal Waterbeheerplan

